

שיעור "אור החיים" הקדוש

ישיבת 'אבן שלמה' רכסים

פרשת שמות

"כל השומע יצחק וגו' - ותקרא שמו יצחק" (בראשית כא ו'). יעקב: "וידו אווזת בעקב - ויקרא שמו יעקב" (שם כ"ה כ"ו). בשבטים: "כי ראה ה' - ותקרא שמו ראובן" (שם כ"ט ל"ב), "כי שמע וגו' - ותקרא שמו שמעון" (שם לג) וכן על זה הדרך. מה שאין כן בקריאת שמו של משה, הקדים הזכרת שמו - ואחר כך טעם השם?

ואולי, כי האמהות היו בעלי רוח הקודש, והיו משיגות 'בחינת השם', וקריאת השם היתה - למה שהיו מכוונים בו. מה שאין כן קריאת שם 'משה', מגיד הכתוב כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד. וצא ולמד מה שכתוב בספר הזוהר (ח"ג דע"ו תיקונים תיקון ס"ט), מה ירמוז שם זה. וה' השם שמות בארץ, שם בפיה שם 'משה' ומה שאמרה היא ב'טעם השם' הוא: "כי מן המים משיתהו", ולא ידעה טעם זולת זה:

או ירצה הכתוב לומר, כי זאת האשה העלימה טעם השם - שלא יתגלה לכל, לצד כי המעשה היה הפך רצון כל עמה - להציל אותם. שהם גזרו עליהם להשליכם ליאור, והיא תבטל עצתם לרע להם. לזה לא פרסמה טעם השם, אלא קראתו סתם בלא טעם. והכתוב מודיע טעמה שקראתו כך הוא - לצד שאמרה כי מן המים וכו':

... ויאמר לרשע למה תכה רעך: (שם י"ג).

או ירצה, כי הכיר שאחד רשע ואחד תם שלא הריעו, לזה אמר לרשע, למה תכה אדם שלא נתחייב לך ולא בקש רעתך, והוא אומר 'רעך'. והגם שאמר בתחלה ב' אנשים נצים, ימצא שאחד יריב חנם לצד רשעו, ואידך יריב על ריבו חנם:

ויאמר אלקים את בני ישראל וידע אלקים: (שם כ"ה).

פירוש, אחר שצעקו ועלתה צעקתם, זכר ה' ברית האבות. וזה היה סיבה לפנות להם ולראות אותם, כי ראית ה' במצטער - תועיל להסרת הצער, כי הוא רחמן מלא רחמים ורחמיו על כל מעשיו!, והוא אומר "וידע וגו' [בלע"ז אפיאד"ו]". ותמצא, כי בעת כעסו יסתיר פניו, והוא אומר (דברים ל"א) ואנכי הסתר אסתיר וגו'.

ויאמר אל עמו, הנה עם בני ישראל - רב ועצום ממנו: (שמות א' ט').

עוד ירצה באומרו רב ועצום: רב - שמתרבה שלא כדרך העולם. והנה מטבע העולם, כאשר יולדו רבים, יהיו 'תשי כח' - בין בבחינת הנולדים, בין בבחינת המוליד, וצא ולמד מה'תאומים' כידוע לטבעיים. ומעתה, אין מיחוש [-למצרים] לריבויים [-של ישראל] כי סופם להתמעט. וכי יהיו רבים [-גם אם יהיו רבים] - אין בהם כח [-כדי ש...]. לחוש לריבויים. לזה אמר ועצום - פירוש, הגם שהם מתרבים ביותר מהרגיל [-ואין לחשוש משום זה], אף על פי כן ועצום ממנו, הגם שאין בהם [-במצרים] הריבוי, ומן הראוי הם [-המצרים] היו ראויים להיות חזקים יותר מהם. ומעתה בהכרח להתחכם עליו. וכו': (עין בדברי רבינו שהביא עוד ד' פירושים בזה).

וימרו את חייהם בעבודה קשה, בחמור ולבנים ובכל עבדה בשדה, את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך: (שם י"ד).

וימרו את וגו'. אומרו: 'בעבודה קשה' פירוש, בעבודה שהיא קשה מצד עצמה - אפילו [-אם יעבוד] במועט ממנה, והוא: עבודת חומר, ולבנים ועבודת שדה.

ואומרו את כל עבודתם וגו', כי לא תאמר שהרפו ידם מהם - משיעור הבנין שקצבו להם מקודם, אלא שקצבת עבודה ראשונה במקומה עומדת, והוסיפו להם - כמו שתאמר: שאחר ששמו עליהם כך וכך שייבנו בכל יום אחר - שיהיה [-שאו היה] החומר והלבנים מוכנים לפניהם, הוסיפו עליהם - לעשות הכנת החומר והלבנים וכל עבודת הכנת הבנין, ולא הקילו מצד זה שיעור עבודה ראשונה אשר עבדו בהם בפרך. אלא איתה עימה [-גם וגם], וזה מהתחכמות 'פן ירבה', ואף על פי כן, לא הועילו להמעיטם, כי נתרבו בני ישראל והספיקו [-הצליחו] לדבר זה, ואשר על כן: "ויאמר מלך מצרים וגו'", להמית הזכרים:

ותקרא שמו משה ותאמר, פי מן המים משיתהו: (שם ב' י').

הנה תמצא שינוי בקריאת שם יצחק ויעקב והשבטים, כי לכולם יקדים 'טעם השם' ואחר כך 'השם', ביצחק: